

ГОСПОДАРСЬКІ БУДІВЛІ СЕЛЯНСЬКОГО ДВОРУ НА ТЕРИТОРІЇ ВОЛИНСЬКОГО ПОЛІССЯ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті розглянуто особливості забудови селянського двору господарськими будівлями на теренах Волинського Полісся в другій половині ХХ – на початку ХХІ століття. Автор простежив основні чинники, що вплинули на зміни в розташуванні будівель двору. Подано детальний опис усього різноманіття господарських споруд відповідно до їх функціонального призначення.

Ключові слова: господарські будівлі, селянський двір, Волинське Полісся, забудова, хлів, клуня, народне будівництво.

Селянська садиба окрім житла включала також цілий комплекс господарських будівель. Для забезпечення життя селянин повинен був мати приміщення для зберігання та обробки сільськогосподарської продукції – збіжжя, продуктів харчування, утримання худоби, сільськогосподарського інвентарю тощо. На специфіку та форми забудови селянського двору, набір та особливості тих чи інших споруд та його розміри величезний вплив, справляють соціально-економічні фактори, клімат, рельєф тощо. Досить цікавим та своєрідним в даному відношенні регіоном є Волинське Полісся.

Традиційно тут існувало кілька способів забудови господарського двору: однолінійний погонний, при якому і житло і всі господарські будівлі розташовувалися під одним дахом; П- та Г-подібні, при яких господарські будівлі розташовували перпендикулярно до основного комплексу споруд; периметральна забудова, де всі споруди були розмішені по колу, утворюючи, таким чином, прямокутний двір в середині (так звані «окружні підварки»)¹. З відновленням радянської влади в кінці 1940-х – на початку 1950-х років на теренах Волинського Полісся була розгорнута колективізація, що супроводжувалася примусовою ліквідацією хуторів: «А тоді як пирисиляли, то приходив до хати, піч розвалив і як хоч так уже... В нас нікого не було дома, прийшли, верха розкидали усей, стріху геть розкидали... Бо то на хутори були, раді такеї цілі, шо то колгосп став, позабирали все, сказали, шо то на хутори як куркулі були. Хто там луччи жив, тож то і на Сибір поодправляли»². Цей процес також передбачав ліквідацію індивідуального селянського господарства через конфіскацію землі, реманенту, худоби, частини господарських споруд: «І конє, і плуга, і борони і все хазяйство гет, ни воза ни було ни в кого, ничо. Всьо гет забрали. Там стали з хутора виганети, ми то жили при лісові то в нас ни зачипали садка. А є таке садки пурвали, приїхав трактор пурвав, ну силою, щоб ти тута ни чеплявся, йди в сило і всьо»³; «Бо як немає коня, то давай корову колхозу. Як є – то коня забирали. Так колхоз будували»⁴.

Земельний наділ, який давався під забудову, в середньому дорівнював 25 акрам, в деяких селах він був ще менший: «Да, в силі давали тих 9 чи 10 сотих зимлі. Якщо все обріжиться, якщо нічого не буде біля хати значить ніде не діниться, муситиме іти в колгосп робити, іначе вмере, не виживе»⁵. Такі ділянки землі, як правило, були прямокутними, розташовувалися перпендикулярно до вулиці і ділилися на власне двір, де розташовували всі споруди і город на дальньому плані, що міг впиралися в інший город, сіножать («поплав»), ліс, озеро, річку тощо.

З 1950-х років відбувалося часткове відокремлення житла від решти споруд і винесення його на передній план відносно вулиці, щоб будинки були в одну лінію: «Архітектор був, щоб в лінію хати йшли, і щоб між хатами відстань... Приїхав архітектор, помірав від тої хати сюди віддаль повинна бути, від тої хати сюди помірав – ага, ну у вас все добре»⁶. Біля самого

будинку (як його частина чи в безпосередній близькості) залишалися лише допоміжні приміщення для зберігання продуктів харчування (комора, кладова, підвал (льох) та приготування їжі в літній період (літня кухня). Господарський двір з усім комплексом будівель для худоби та зберігання сільськогосподарської продукції мав безсистемний принцип забудови, наближений до периметрального і розташовувався вглибині садиби.

У науковій літературі, присвяченій даній проблематиці, прийнято розділяти усі господарські будівлі за їхніми функціями на такі групи: для зберігання продуктів землеробства (комора, кладова, пивниця), для утримання худоби (хлів, свининець, курятник тощо), допоміжні приміщення для зберігання кормів, сіна та інвентарю (клуня, шопа, возівня, дровітня, оборіг, сінник тощо)⁷. Окремо розгляду потребують малі архітектурні форми (криниця, пасіка, огорожа та ін.).

Розглянемо допоміжні господарські споруди, що примикали безпосередньо до хати. В першій половині XX століття на території регіону досить поширеним явищем було розташування хліва в одному блоці з житлом⁸. В 1950-х – першій половині 1960-х років в деяких досліджених автором західнополіських районах (Камінь-Каширський, Ратнівський та Любешівський р-ни Волинської області) до тильної сторони хати добудовували тристінок, який називали по-різному – «пивниця», «пудкліт (пукліт)» тощо. Ширина таких прибудов не перевищувала 2 м, а довжина варіювалася від 1,5–2 м до довжини всього будинку з сіннями та коморою і могла сягати 10–14 м. У разі прибудови довгого тристінку, його внутрішній простір розбивали на кілька частин поперечними перегородками. Власне «пудкліт» займав тильну стіну житлового приміщення, до якої примикала піч, що обігрівала стіну в зимовий період, що дозволяло зберігати тут у зимовий період овочі, соління, консервацію. При тильній стіні сіней та комори влаштовували коридор («калідор», «двірець» у минулому) та комірчину відповідно: «Так, на всю довжину, там і кладовки і все геть, на всю хату. Однею стороною кала хати тут утиплонний пудкліт, там де шо те, то бульбу диржити зимою, то банки яке ставити. А є холодна кладовка, там мона тримати таке, шо ни боїця морозу»⁹.

Досить поширеною в цей час залишається традиція добудовувати до причілкової стіни житлової камери колешню. В ній зберігали дрова (в такому випадку її називають дровітнею), сільськогосподарський реманент тощо: «Колешня, куди хлів. Хлів окремо, спеціально...»¹⁰. Комора та сіни в старих хатах використовуються й дотепер, виконуючи свої первісні функції. Досить часто замість сіней та комори влаштовують житлові приміщення: «З сіний зробили комнату, ранчи були сіни, була комора, а заразкі комната. Там газ, їсти вару»¹¹. З другої половини 1970-х років у новобудовах приміщенням для зберігання продуктів харчування виступає комора, яка часто виноситься за межі капітальних стін житла. В сучасному будівництві комора для зберігання овочів, консервацій, солінь є невід'ємною частиною будинку.

Така популярність вищеописаного допоміжного приміщення пов'язана з високим рівнем ґрунтових вод в регіоні, що унеможлиблює будівництво великих та глибоких погребів (льохів). Найчастіше останні влаштовували під підлогою в кухні, коморі, коридорі для зберігання картоплі та інших овочів. Їхня глибина, зазвичай, не перевищувала 1,5 метра: «Є в кухні льох, али там вода пудишла то так і ни цей... Десь вин там троха більш як метр, наверно в глибину. А вода була скільки в колодязі, стільки й там. Та вже так і запустив, ничо. А рик чи два то там тримав картошку, все теє...»¹² Коли льох будували як окрему споруду, його розташовували неподалік входу до житла. Такі погреби за принципом побудови були напів-землянковими: в землю вони вкопувалися на глибину не більше метра, а стіни над поверхнею зводилися з цегли, поступово звужуючись, утворюючи таким чином аорчну стелю. Зверху їх присипали товстим шаром ґрунту для кращої термоізоляції. Інколи над таким пагорбом зводили двосхилий дах, аби захистити його від затікання: «Як позволяє шо вища зимля, ну то там отако вкопає в низ (50 сантиметрів – К. Г.), дві стінки вимуровує з кірпичу і звужують і зимлею присипають. Али там тожи треба, щоб вентиляція була добра, бо там ржавіє все»¹³.

Ще однією господарською спорудою, яка зводилася в безпосередній близькості до будинку, а часто навіть сполучалася з ним навісом чи коридором, є літня кухня. Значного поширення на території Волинського Полісся ці споруди набули з кінця 1960-х років. Найчастіше вони були невеликими за розмірами (4х4, 4х5 м). В ній розташовували піч з плитою для приготування їжі, стіл, меблі для посуду, холодильник тощо. Часто відгороджували невеличку комору за

допомогою внутрішньої стіни. Її функціональне призначення впливає із назви, адже, зазвичай, вона використовувалася в теплий період року. Стіни зводили з бруса (зрубна техніка), цегли, блоків, за допомогою каркасу оббитого дошками (в такому випадку унеможлиблюється її використання взимку, бо стіни були досить холодними): «Аво літня кухня, то в мене просто з досок, а от туди тож костроплита і всьо, в сиридині пустота. То просто тіки на літо, зимою тут ни втримаєшся, холод»¹⁴. Часто, зовнішній вигляд літньої кухні копіював екстер'єр будинку (див. фото № 1).

Серед усіх споруд господарського двору центральне місце традиційно займала клуня. Проте з організацією колгоспів і перенесенням туди основних сільськогосподарських процесів клуні, зазвичай, конфісковували: «Як колгосп організовували то тоді ж мусили дати. Альбо клуню альбо сільника... бо ж будували коровники. То забрали клуню в нас...»¹⁵. Тому з часом як окрема будівля частково вона втратила своє первісне функціональне призначення (обмолочення збіжжя, зберігання снопів з зерном тощо): «Клуня, де молотили ранчи, то в підисятих було...»¹⁶.

Зараз клунями називають приміщення, які зводяться в одному блоці з хлівом для утримання худоби. Рідше зустрічається назва сільник, що пояснюється зберіганням тут частини сіна: «У нас хто каже клуня, хто сільник кажуть»¹⁷. Значну частину приміщення, що відводилася для цього, називали «засторунок». Для того, щоб було зручніше вносити сіно, роблять широкі двостулкові двері, адже отвір на горище (вишку, п'єтиро) хліва, де теж зберігали сіно, зазвичай, знаходиться також у клуні. Іноді для зручності догляду за худобою в зимовий період влаштовують внутрішні двері, які ведуть в хлів з худобою: «То виликі двері, то клуня, щоб сіно заносити, там таке все. В клуні, ото та половина де доски зложені в мене там сіно лижить, а вже в тій половині корова стоїть. Там я маю дверци чириз стіну, дверци одкрив з клуні, щоб на двір ни виносити сіно і просто в жолоб кинув...»¹⁸. Тут також зберігають зерно та борошно для худоби, кормові овочі, електричні корморізки (бурякорізки), січкари (соломорізки) та інші прилади, необхідні для приготування їжі для худоби: «Клуня, там січкаря, ото ше й збіжжя в тій клуні, в бочці, в мишках ше є»¹⁹.

Худобу поліщуки утримують в приміщенні, яке називають хлівом (рідше стайня). Розміри та наявність хліва залежали від кількості худоби у господаря. В радянський період існували обмеження на утримання худоби. Наприклад, забороняли утримувати коней. До того ж більшість орних земель та сінокосів належали колгоспу, а розміри присадибної ділянки не забезпечували заготівлю кормів у необхідних розмірах. Після здобуття Україною незалежності в 1991 році більшість селян Волинського Полісся повернулися до ведення натурального господарства, чому сприяв розпад колгоспів та повернення більшості земель у володіння місцевому населенню. Тому хліви будували досить великі (4–4,5х10–12 м). Внутрішніми поперечними перегородками його розділяли на 2–3 частини, де утримували коня, велику рогату худобу. Для утримання інших тварин (телят, овець, кіз, птиці) відгороджували невеликі кучки: «Скажу: дві корови стоїть, одна кучка там порожня можна теля тримати»²⁰. Кожну з частин хліва обладнували ящиками (жолобами) для січки, яслами та драбинами для сіна: «В жолоб тре сипати січку, в ясло треба кидати сіно. Тож з досок робляться ящички»²¹. На Волинському Поліссі не прийнято влаштовувати підлогу для худоби, а просто на ґрунті підстеляють соломі чи інше сіно для настоювання гною, який потім використовують в якості добрива. Існує практика прорізувати в тильній стіні віконце для викидання гною, якщо вона повернута в бік городу: «...гній ми викидаємо чириз двері, а є шо чириз віконця викидають»²².

До початку 1970-х років хліви зводили з дерева в зруб чи у стовпи, адже деревина використовувалася невисокої якості. З поширенням нових будівельних матеріалів – цегли, піноблоків, шлакоблоків тощо їх почали широко застосовувати для зведення стін хлівів. Інколи з цегли мурували стовпи, а стіни між ними заповнювали дерев'яними брусами (див. фото № 2). Стелю настиляють з дощок, дах зводять двосхилий на кроквах, покривають, зазвичай, шифером. Часто виступ даху над фронтальною стіною влаштовують досить великий – 1–1,2 м за рахунок випускання поперечних балок, утворюючи таким чином навіс, який захищає від атмосферних опадів у процесі догляду за худобою.

Для утримання свиней намагаються влаштовувати окремі приміщення, які називають свининець, свинюшник: «Значить скотина рогата оддільно, а свині оддільно. Ни знаю, в нас

так заведено. Бо свині знайш, в них і той гній якесь той, почті в кожному дворі в нас свині тримають оддільно, а рогату оддільно»²³. Він має бетонну чи дерев'яну підлогу, 2–4 загороди, кожна з яких облаштовується коритами для їжі. Інколи біля входу облаштовують жердями невелику загороду для того, аби випускати сюди свиней влітку (див. фото № 3). Курей утримують в окремих курятниках, які, як правило, прибудовують до причілкової стіни хліва. Біля нього обгороджують за допомогою металевої сітки чи дерев'яних планок літню площадку (лагер), аби вони не шкодили городині. Дах курятника односхилий, з невеликим кутом нахилу (приблизно 30°) В другій половині ХХ – на початку ХХІ століття на території Волинського Полісся набуло поширення розведення кролів. Їх утримують в дерев'яних прямокутних клітках, інколи двохповерхових під односхилим дашком.

Окрім вищезгаданого «засторунка» в клуні та горища над хлівом для зберігання сіна використовували й інші місця, де воно б менше псувалося. Для цього зводили сільники (сінники, сіновали) – спеціальні приміщення каркасної конструкції повністю чи частково оббиті дошками. Ці споруди мають великі двері для зручності складання сіна, вкриті шифером чи іншими покрівельними матеріалами. Ще одним способом зберігання сіна є облаштування оборогу – рухомого легкого даху на чотирьох стовпах (див. фото № 4). Висоту покрівлі можна було регулювати залежно від кількості сіна в стіжку під ним за допомогою переставлення «пальців» у дірки, просвердлені в стовпах: «А сіно обorig є. Чотири стойки, криша піднімається, такі пальці повиверчани»²⁴. Для того, щоб сіно лежало не на землі і не псувалося, під оборогом викладали під з дощок. Досить часто сіно і солому зберігали в звичайних стіжках на подах. В Шацькому районі автором зафіксовано укладання сіна навколо закопаного вертикально в землю дерев'яного стовпчика (місцева назва «стежор») для зручності укладання та стійкості конструкції: «Тож треба, щоб на вирхови хтось топтав, бо як не буде того стопчика, то стежор називається, якщо його не буде, то сіно може з'їхати, може ж на бик, а так уже ж бачите, як рівно»²⁵. Розташовували їх за хлівами ближче до городу, рідше на території господарського двору (див. фото № 5).

Сільськогосподарський реманент зберігається в окремому приміщенні, яке називають по різному – шопа, колешня, повітка тощо. Для возів влаштовують відкриті з одного боку для заїзду возівні. Як правило, ці споруди будують з оббитого дошками каркасу, рідше в зруб. Оскільки основним паливним матеріалом в регіоні є деревина, то невід'ємною спорудою селянського двору є дровітня. Досить часто дрова зберігають у так званих кострах під стріхою хлівів чи складають у стіжки (див. фото № 2, 6). Більшість з перерахованих допоміжних споруд вкриті односхилим дахом. З кінця 1990-х років набуває поширення використання сільськогосподарської техніки (трактори, комбайни тощо) з різноманітним приладдям, для зберігання якої будують гаражі: «Так, це вже в теперішній час придбав трактора, тоді ж не можна було. Це гараж»²⁶.

Важко уявити селянський двір Волинського Полісся другої половини ХХ – початку ХХІ століття без криниці (частіше вживається місцева назва «колодязь», «колодязь»). Спочатку необхідно було вибрати місце, де буде «добра вода». В результаті польових досліджень було зафіксовано два способи вибору такого місця: за допомогою вовни (вати) накритою посудиною: «Беруть миску, таку черепняну, беруть вовну, і кладуть на те місце, де має бути колодязь. Якщо россою вкриється вовна, то значить там вода буди, а як сухе – то...»²⁷; двох мідних чи алюмінієвих дротиків: «А спосіб то звичайний: береться дві алюмінієві дротини і загинаються буквою «Г». І диржиш ті дві дротини в руках, якщо вони перехрещуються, ідеш, перехрещуються – точка, вода. Дальши підійшов метр – вже всьо, розійшлись ті дротики»²⁸. Викопували їх або сам господар, або найняті робітники. Для того, аби уникнути обвалу та підмивання стін, використовували цементні круги («кайдуби», «кольца»), які занурювалися в землю поступовим підкопуванням. Через високий рівень ґрунтових вод криниці були не глибокими і нараховували 4–6 кругів вглибину (їх висота та діаметр приблизно дорівнювали 1 метру): «Сам копав, ше й кольца сам робив. Одни туто сусід робив, він тіки тим і займався, а другі я зробив на заклад щоб круги ішли»²⁹.

Існувало кілька способів підйому води із криниці. Давнім та досить поширеним був «журавель» – на завершеному розвилкою стовпі укладали довгу жердину, до одного кінця якої прикріплювали відро, а до другого – противагу (див. фото № 7). Також використовувався

коловорот – колода діаметром 15 сантиметрів, встановлена горизонтально на двох стовпах над криницею. Також, для витягування води використовують звичайну жердину («дручок») з гачком на одному кінці, до якої чіпляють відро і опускають в колодязь.

Серед інших малих архітектурних форм садиби є пасіки. Вони зустрічаються досить рідко і нараховують не більше десяти вуликів. На початку ХХІ століття значного поширення набули літні душі – невеликі за розмірами (2х2 м) споруди, де зверху встановлюють ємність з водою. Що стосується огорожі, то в 1950–1960-х роках використовувалися плоти з лози, ліщини чи жердини. Значного поширення набув штахет, який не втратив популярності і зараз. На початку ХХІ століття почали активно використовувати огорожу промислового виробництва: цементну, з металопрофілю тощо (див. фото № 8).

Дослідження господарського будівництва Волинського Полісся другої половини ХХ – початку ХХІ століття дає можливість простежити певну етапність у його розвитку. Специфіка забудови селянського двору залежала від низки соціально-економічних та природно-кліматичних факторів, що впливали на її структуру та масштаби. Як наслідок, відбувся відхід від традиційних способів забудови господарського двору та умовний розподіл на чисте подвір'я біля житла, що мало свій комплекс допоміжних споруд (літня кухня, кладова, комора тощо) та сам двір, де зосереджувалися усі землеробські та тваринницькі будівлі. З відновленням індивідуального та фермерського господарства двір стає важливим осередком сільськогосподарського виробництва. Це зумовило необхідність спорудження різних за своїм призначенням господарських будівель з використанням традиційних та сучасних матеріалів та технологій.

Фото № 1. Схожість екстер'єру хати та літньої кухні (с. Затишшя Шацького р-ну Волинської обл.)

Фото № 3. Свининець з загороною (с. Здомишль Ратнівського р-ну Волинської обл.)

Фото № 2. Хлів у стовпи (с. Погулянка Любе- шівського р-ну Волинської обл.)

Фото № 4. Оборіг та сіновал (с. Здомишль Рат- нівського р-ну Волинської обл.)

Фото № 5. Стежор (с. Мельники Шацького р-ну Волинської обл.)

Фото № 6. Дровітня (с. Здомишль Ратнівського р-ну Волинської обл.) та стіжок дров (с. Нуйно Камінь-Каширського р-ну Волинської обл.)

Фото № 7. Журавель (с. Хотешів Камінь-Каширського р-ну Волинської обл.) та коловорот (с. Замшани Ратнівського р-ну Волинської обл.)

Фото № 8. Штахет (с. Хотешів Камінь-Каширського р-ну Волинської обл.) та огорожа промислового виробництва (с. Мельники Шацького р-ну Волинської обл.)

¹ Гурков В., Гошко Р. Поселения // Полесье. Матеріальна культура. – К., 1988. – С. 279–333.

² Записано автором 21.07.2014 року від Гайдучик Ірини Вікторівни, 1943 р. н., с. Мельники Шацького району Волинської області.

³ Записано автором 22.07.2014 року від Шевчика Петра Яковича, 1937 р. н., с. Піша Шацького району Волинської області.

⁴ Записано автором 09.07.2013 року від Сумар Марії Іванівни, 1929 р. н., с. Нуйно Камінь-Каширського району Волинської області.

⁵ Записано автором 30.07.2014 року від Мельника Миколи Івановича, 1957 р. н., с. Карасин Маневецького району Волинської області.

⁶ Записано автором 22.07.2014 року від Земський Василь Гнатович, 1944 р. н., с. Піша Шацького району Волинської області.

⁷ Данилюк А. Традиційна архітектура регіонів України: Полісся. – Львів, 2001. – 147 с

⁸ Радович Р. Традиційне житлобудівництво Західного Полісся (особливості та динаміка розвитку) // Вісник Львівського університету. Серія історична. – 2012. – Вип. 47. – С. 95–96.

⁹ Записано автором 20.05.2014 року від Косміна Дениса Йосиповича, 1930 р. н., с. Хотешів Камінь-Каширського району Волинської області.

¹⁰ Там само.

¹¹ Там само.

- ¹² Записано автором 11.07.2013 року від Гаталюка Павла Захаровича, 1934 р. н., с. Видерта Камінь-Каширського району Волинської області.
- ¹³ Записано автором 21.07.2014 року від Постернака Володимира Адамовича, 1950 р. н., с. Мельники Шацького району Волинської області.
- ¹⁴ Записано автором 22.07.2014 року від Шевчика Петра Яковича, 1937 р. н., с. Піша Шацького району Волинської області.
- ¹⁵ Записано автором 09.07.2013 року від Сумар Марії Іванівни, 1929 р. н., с. Нуйно Камінь-Каширського району Волинської області.
- ¹⁶ Записано автором 21.07.2014 року від Куяви Миколи Гнатовича, 1951 р. н., с. Мельники Шацького району Волинської області.
- ¹⁷ Записано автором 11.07.2013 року від Гречковського Петра Павловича, 1977 р. н., с. Видерта Камінь-Каширського району Волинської області.
- ¹⁸ Записано автором 23.07.2014 року від Челядина Анатолія Петровича, 1962 р. н., с. Положево Шацького району Волинської області.
- ¹⁹ Записано автором 04.08.2014 року від Ткачука Миколи Денисовича, 1948 р. н., с. Дубечно Старовижівського району Волинської області.
- ²⁰ Записано автором 29.07.2014 року від Рабіїка Василя Петровича, 1957 р.н., с. Погулянка Любешівського району Волинської області.
- ²¹ Записано автором 20.05.2014 року від Косміна Миколи Васильовича, 1953 р. н., с. Хотешів Камінь-Каширського району Волинської області.
- ²² Записано автором 21.07.2014 року від Гайдучик Ірини Вікторівни, 1943 р. н., с. Мельники Шацького району Волинської області.
- ²³ Записано автором 23.07.2014 року від Челядина Анатолія Петровича, 1962 р. н., с. Положево Шацького району Волинської області.
- ²⁴ Записано автором 21.07.2014 року від Постернака Володимира Адамовича, 1950 р. н., с. Мельники Шацького району Волинської області.
- ²⁵ Записано автором 21.07.2014 року від Гайдучик Ірини Вікторівни, 1943 р. н., с. Мельники Шацького району Волинської області.
- ²⁶ Записано автором 23.07.2014 року від Положевця Миколи Васильовича, 1951 р. н., с. Положево Шацького району Волинської області.
- ²⁷ Записано автором 15.07.2013 року від Козел Леонтія Трохимовича, 1933 р. н., с. Здомишель Ратнівського району Волинської області.
- ²⁸ Записано автором 20.05.2014 року від Косміна Миколи Васильовича, 1953 р. н., с. Хотешів Камінь-Каширського району Волинської області.
- ²⁹ Записано автором 21.07.2014 року від Постернака Володимира Адамовича, 1950 р. н., с. Мельники Шацького району Волинської області.

В статье рассмотрены особенности застройки крестьянского двора хозяйственными постройками на территории Волынского Полесья во второй половине XX – начале XXI века. Автор проследил основные факторы, повлиявшие на изменения в расположении зданий двора. Подано детальное описание всего многообразия хозяйственных сооружений в соответствии с их функциональным назначением.

Ключевые слова: хозяйственные постройки, крестьянский двор, Волынское Полесье, застройка, хлев, клуня, народное строительство.

The article deals with the features of building of economic constructions of peasants household on the territory of Volynian Polissia in the second half of the XX–XXI centuries. The author has traced the main factors that influenced the change in the location of buildings on the courtyard. Detailed description of all the variety of economic buildings in accordance with their functional purpose is given.

Keywords: farm buildings, peasant households, Volynian Polissia, building, «khliv», «klunia», folk construction.